

RIIGIKANTSELEI

Rohereformi tegevusplaan 2023–2025

Plaan negatiivsete keskkonnamõjude vähendamiseks,
nüüdisaegse ja kvaliteetse elukeskkonna ning konkurentsi-
võimelise ja keskkonnahoidliku ettevõtluse toetamiseks

Sisukord

Sissejuhatus	3
Valdkonnaülene tegevusplaani rohereformi elluviimisel	5
Rohereformi tegevusplaani koostamise vajalikkus	6
Tegevusplaani sisendid ja ülesehitus	6
Eesseisvad arutelud	7
Rohereformi eesmärgid	7
(1) Negatiivsete keskkonnamõjude vähendamine	8
(2) Nüüdisaegse ja kvaliteetse elukeskkonna kujundamine	8
(3) Konkurentsivõimelise ja keskkonnahoidliku ettevõtluse arendamisele kaasa aitamine	9
Tegevusplaani elluviimine	11
Eesmärkide mõõdetavus	12
Tegevusplaani elluviimise prioriteedid	12
Tegevusplaani valdkonnad	13
1. Energeetika	13
2. Kliimapolitiitika ja kliimamuutustega kohanemine	15
3. Õiglane üleminek	16
4. Ruumiloome ja hooned	18
5. Elurikkus ja maakasutus	20
6. Transport ja liikuvus	21
7. Kestlik toidusüsteem	23
8. Teadmismahukas ja konkurentsivõimeline rohemajandus	25
9. Ringmajandus ja jäätmed	27
10. Riigivalitsemine	28

Sissejuhatas

Eesti rohereformi tegevusplaan koondab need tegevused, mis on vajalikud pikaajaliste keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks. Et meie kõik saaksime tulevikus elada puhtamas, kaitstumas ja kvaliteetsemas keskkonnas, sätestab tegevusplaan eesmärgid, mille poole samm-sammult, ent samas sihikindlalt liikuda.

Kogu maailm seisab silmitsi inimtegevuse tagajärjel süvenenud kliimamuutuste, keskkonnaseisundi halvenemise ja elurikkuse vähenemisega. Kliimamuutused pole midagi, mis on hoomamatud ja meist kaugel – neil on mõju ka Eesti inimeste elukvaliteedile, meie loodusele ja majanduskeskkonnale. Kliima soojenemine ohustab otseselt looduse elurikkust – maailmas on väljasuremisohus ligi miljon taime- ja loomaliiki. See tähendab, et iga kaheksandat looma, lindu või taime ei pruugi juba lähemas tulevikus enam maa pealt leida. Liikide väljasuremise tempo on tuhandeid kordi kõrgem sellest, mida tuli keskmiselt ette viimasel kümnel miljonil aastal. Elurikkuse hävimine omakorda mõjutab otseselt ka inimeste elu, sest väheneb looduse suutlikkus pakkuda meile eluks vajalikke hüvesid, nagu näiteks puhtast vett ja õhku, toitu ja loodusvarasid. Vaid toimivad ja elurikkad ökosüsteemid varustavad meid eksistentsiks vajalikuga ning kasvatavad meie suutlikkust taluda keskkonna saastatust ja kohaneda kliimamuutustega¹.

Kliimamuutustel on piirideülene mõju. Juhul kui need piirkonnad, mis on kliimamuutuste suhtes praegu eriti haavatavad, muutuvad tulevikus elamiskõlbmatuks, toob see kaasa püsiva ulatusliku inimeste liikumise. ÜRO on hinnanud, et veepuuduse tõttu võib 2030. aastaks ulatuda uut elupaika otsivate inimeste arv 700 miljonini².

Euroopa-ülese tähtsusega liikidest ja elupaikadest on Eestis soodsas seisundis vaid pooled. See tähendab, et pooltel liikidel pole tagatud nende asurkondade säilimine. Suurimateks ohustajateks on sobivate elupaikade pindala vähenemine, elutingimuste halvenemine ja killustumine. Lisaks tõuseb merepind, kasvab sademete hulk, siia saabuvad uued invasiivsed võõrliigid ja taimekahjurid. Elupaikade kadumine omakorda nõuab suuri kulutusi alternatiivsete looduse hüvede loomiseks nende asemele, mida kahjustunud ökosüsteemid enam pakkuda ei suuda³.

Ehkki 2020. aasta seisuga oli kasvuhoonegaaside koguheide Eestis 1990. aastaga võrreldes vähenenud 57,3%⁴, on Eestis süsinikuheide sellegipoolest inimese kohta suurem kui Euroopa Liidu keskmiselt.

Oleme nii Euroopa Liidu tasemel kui ka Eestis ise seadnud eesmärgi jõuda 2050. aastaks kliimaneutraalsuseni. Selle eesmärgi saavutamine mõjutab oluliselt ning otseselt ka meie ees seisvaid valikuid oma ühiskonna- ja majanduselu korraldamisel. On tõsi, et Eestis pole seni kliimamuutused nii äärmuslikud ja ühiskondlikult valusad kui paljudes teistes maailma ja Euroopa Liidu riikides. Samas näitavad teadlaste prognoosid, et juba sel sajandil võime seista silmitsi muu hulgas järgmistest muutustega:

- » Temperatuuritõus, mis on Eestis 20. sajandi teises pooles olnud maailma keskmisest kiirem, jätkub. Sellest tulenevalt väheneb jää- ja lumikate ning talved kujunevad soojemaks; suviti esineb sagedamini nii inimestele, põllumajandusele kui ka loodusele kahjulikke kuuma- ja põuaperioode.
- » Taimekasv muutub.

Mis on rohereform?

Rohereform on ühiskonna ja majanduse tasakaalukas ümberkujundamine, vähendades inimtegevuse negatiivset mõju keskkonnale, tugevdades ettevõtete konkurentsivõimet ja pakkudes seeläbi meie inimestele kvaliteetset elu puhtas keskkonnas.

1 Riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ heakskiitmine. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/315052021012>

2 The future of climate migration european Parliament.

URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729334/EPRS_ATA\(2022\)729334_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729334/EPRS_ATA(2022)729334_EN.pdf)

3 Riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ heakskiitmine. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/315052021012>

4 Kasvuhoonegaaside inventuuri aruanne, 1990–2020. URL: <https://envir.ee/media/9350/download>

- » Võõrliikide, sh uute taimekahjurite ja haigustekitajate levik kasvab.
- » Pehmemad talved toovad kaasa külmumata ja liigniiske metsamaa, mis piirab raievõimalusi. Temperatuuritõus toob kaasa sesoonsete energia tarbimise tippude muutused.
- » Sademete hulk suureneb eriti talvel ja sellega kaasnevad üleujutused – talvel kasvab sademete hulk eeldatavasti kuni 80%; suureneb kuivenduskraavide ja -süsteemide ning paisude hoolduse maht, kasvab jõgede kaldaerosioon ja sellest tulenev kaldakindlustamise maht; tekib surve elamute/rajatiste ümberpaigutamiseks; suureneb kaevandusvete pumpamise maht jm.
- » Merepinna tõus toob kaasa kaldaerosiooni, ohu kaldarajatistele, tekib surve ehitiste ümberpaigutamiseks jm.
- » Tormid sagenevad, see eeldab lisakulutusi nii taristu kui ka ehitiste vastupidavuse suurendamiseks ning tormi tagajärgede likvideerimise võime kasvatamist.
- » Sagenevad inimeste terviseprobleemid⁵.

Proгноositavad muutused kliimaparameetrites (nt sademete hulk, õhutemperatuur jne) mõjutavad elurikkust tervikuna, samuti erinevaid ökosüsteeme (maismaa-, magevee- ja mereökosüsteeme) ning viimaste ühiskonnale pakutavaid hüvesid ja teenuseid.

Keskkonnaseisundi halvenemisel ja kliimamuutustega kaasnevatel probleemidel on ulatuslik mõju ka Eesti majandusele. Seetõttu on ettevõtluses vaja senisest enam rõhku panna keskkonnanahoidlikele tehnoloogiatele ja ärimudelitele, aga ka siinsete ressursside ja teisese toorme (vanametall, -paber, tootmisjäätgid jm) suuremale väärindamisele. Nii Eestis kui ka kogu maailmas on nõudlus ressursside järele kasvamas ja see omakorda muudab neid ka kallimaks. Seega on konkurentsieelis neil, kes suudavad neid ressursse kõige tõhusamalt kasutada.

Riigikogus 12. mail 2021. a vastu võetud pikaajalises arengustrateegias „Eesti 2035“⁶ seab Eesti endale eesmärgiks olla 2050. aastaks konkurentsivõimeline, teadmistepõhise ühiskonna ja majandusega kliimaneutraalne riik. Eesti on koht, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada, positiivseid mõjusid aga parimal viisil ära kasutada. See eesmärk on kooskõlas Euroopa Liidu roheline kokkuleppega⁷ ning juhindub eespool toodud peamisest eesmärgist – et meie kõik saaksime tulevikus elada puhtamas, kaitstumas ja kvaliteetsemas keskkonnas.

Teisalt on keskkonnamõjude vähendamisele vaid valdkonnapõhiselt lähenedes keeruline ülesanne, kuidas tagada õiglast ja sujuvat üleminekut⁸ kliimaneutraalsele majandusele kogu Eestis. Samuti on oluline tuvastada rohereformiga kaasnevaid võimalusi Eesti majandusele tervikuna ja nende realiseerimise nimel sihipäraselt tegutseda. Valdkonnapõhise lähenemise puhul võivad kahe silma vahele jääda ka probleemid, mis langevad nt ministeeriumite vastutusvaldkondade vahele. Sellised tuvastamata probleemid võivad aga oluliselt takistada üldiste eesmärkide saavutamist.

Just neid kitsaskohti rohereformi tegevusplaani valdkonnaülese vaadena ka käsitleb. Samuti on tegevusplaani üks eesmärke parimal võimalikul moel kohandada Eesti oludega Euroopa Liidu rohelisest kokkuleppes tulenevad eesmärgid. Tegevusplaani elluviimine aitab meil tõhusamalt suunata ja toetada nii majandust kui ka ühiskonda roheline kokkuleppega kooskõlla viimisel ning just Eesti oludele sobiva ja meie vajadusi-võimalusi arvestava rohereformi elluviimisel.

Eesti rohereformi eesmärgid tulenevad Euroopa Liidu rohelisest kokkuleppes, kuid lähtuvad esmajärjekorras meie ühiskonna ja majanduse vajadustest, väljakutsetest ja võimalustest.

Käesolevas tegevusplaanis on sõnastatud Eesti rohereformi valdkonnaüleised ja valdkondlikud eesmärgid. Samuti koondab tegevusplaani järgmise kolme aasta kõige olulisemad tegevused, mis on vajalikud eesmärkide saavutamiseks.

5 Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030.

URL: <https://envir.ee/media/928/download>

6 Strateegia „Eesti 2035“ üldosa (2021). URL: <https://valitsus.ee/media/4022/download>

7 Euroopa roheline kokkulepe. Komisjoni teatis (2019). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640>

8 Eesti õiglase ülemineku territoriaalne kava (2022). URL: <https://pilv.rtk.ee/s/eSpt2Tzmqs39B2k>

Valdkonnaülene tegevusplaan rohereformi elluviimisel

Eesti ei alusta rohereformi ülesannetega tegelemisel nullist. Rohereformi tegevusplaan on seotud olulisemate valdkonda mõjutavate Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste poliitikadokumentide ning valdkondlike arengukavadega.

Tegevusplaani kõige olulisemateks katusdokumentideks on:

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) kestliku arengu eesmärgid 2030⁹

Ülemaailmse säästva arengu tegevuskava peamine eesmärk on kaotada kõikjal vaesus ning tagada väärikus ja hea elukvaliteet kõigile, arvestades samas looduskeskkonna suutlikkusega. Tegevuskava eesmärgid keskenduvad olukorra parandamisele nii majandus-, sotsiaal- kui ka keskkonnavaldkonnas. Eesmärgid kehtivad kõikidele riikidele ning nende elluviimiseks on vaja panust nii valitsustelt kui ka valitsusväliselt sektorilt.

ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsioon¹⁰

Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon on kõige laiemal ulatusel looduse kaitset ja kasutamist käsitlev rahvusvaheline lepe. Konventsioon sätestab looduse kaitse kogu selle rikkuses ja kõikidel tasemetel.

Pariisi kokkulepe¹¹

Pariisi kliimakokkulepe on esimene õiguslikult siduv ülemaailmne kliimamuutusi käsitlev leping. Eesti on koos ELi ja selle liikmesriikidega Pariisi kokkuleppe allkirjastanud ja ratifitseerinud. Sellest kohustusest lähtudes on ELi liikmesriigid kokku leppinud tegutseda selle nimel, et ELil saab 2050. aastaks esimene kliimanetraalse majandusega ühiskond.

Euroopa roheline kokkulepe¹² ja sellest tulenevad algatused

Tegemist on uue majanduskasvu strateegiaga, mille eesmärk on muuta EL õiglaseks ja jõukaks, nüüdisaegse, ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonnaks, kus 2050. aastaks ei ole enam kasvuhoonegaaside netoheidet ja kus majanduskasv on ressursikasutusest lahutatud. Samuti on selle eesmärk kaitsta, säilitada ja suurendada ELi looduskapitali ning kaitsta kodanike tervist ja heaolu keskkonnaga seotud ohtude ja mõjude eest.

Pikaajaline arengustrateegia „Eesti 2035“¹³

Strateegiaga „Eesti 2035“ seatakse Eesti riigile ja rahvale järgmiseks viieteistkümneks aastaks strateegilised sihid ning määratakse kindlaks nende saavutamiseks vajalikud muutused. Selle aluspõhimõtteks on, et 2050. aastaks on Eesti konkurentsivõimeline, teadmispõhise ühiskonna ja majandusega kliimanetraalne riik, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada. Säästva arengu eesmärkide elluviimise eelduseks on kultuuri-, sotsiaal-, keskkonna- ja majandusvaldkonna kooskõlaline arendamine.

Kliimapoliitika põhialused aastani 2050¹⁴

Kliimapoliitika põhialuste arengudokumendiga lepiti riiklikul tasemel kokku Eesti kliimapoliitika pikaajalises visioonis, valdkondlikes ja valdkonnaülestes poliitikasuundades, millega seatakse selge siht kliimamuutuste leevendamiseks ehk kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ning ühtlasi kliimamuutuste mõjudega kohanemiseks. Dokument vajab uuendamist lähtuvalt kliimanetraalsuse eesmärgist 2050. aastaks, mis on sätestatud pikaajalises arengustrateegias „Eesti 2035“.

9 ÜRO kestliku arengu eesmärgid 2030.

URL: <https://www.riigikantselei.ee/valitsuse-too-planeerimine-ja-korraldamine/valitsuse-too-toetamine/saastev-areng>

10 ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsioon. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12918700>

11 Pariisi kokkulepe. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:22016A1019(01))

12 Euroopa roheline kokkulepe – 11.12.2019.

URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

13 Pikaajaline arengustrateegia „Eesti 2035“. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/315052021012>

14 Kliimapoliitika põhialused aastani 2050. URL: <https://envir.ee/media/883/download>

Rohereform horisontaalne, mõjutades läbivalt kõiki eluvaldkondi. Valdkondlikud rohereformiga seotud eesmärgid on seotud järgmistes arengukavades¹⁵:

- » Eesti keskkonnanähtuse aastani 2030 ja seda muutev keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD 2030 (koostamisel)¹⁶
- » Energiamaajanduse arengukava aastani 2030 (uus arengukava koostamisel)
- » Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035
- » Metsanduse arengukava 2021–2030 (uuendamisel)¹⁷
- » Põllumajanduse ja kalanduse arengukava aastani 2030
- » Kultuuri arengukava 2021–2030
- » Heaolu arengukava 2023–2030
- » Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035
- » Eesti välispoliitika arengukava 2030
- » Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035
- » Eesti digihiskond 2030

Rohereformi tegevusplaani koostamisel tehtud analüüs näitas, et osas kinnitatud arengukavades on rohereformi eesmärkidega seotus suurem, teistes väiksem. Samuti ei ole osa rohereformi eduka elluviimise aluseks olevaid eesmärke kehtivates dokumentides piisavalt käsitletud ning valdkonnaülene sünergia ja tervikvaade on puudulik.

Rohereformi tegevusplaani koostamise vajalikkus

Rohereformi elluviimiseks vajaliku tervikvaate saamiseks kinnitas Vabariigi Valitsus 18. oktoobril 2021. a ametisse rohepoliitika eksperdirühma, mille eesmärk oli teha rohepoliitika juhtkomisjonile ettepanekuid rohereformi edukaks elluviimiseks Eestis.

Ekspertühm esitas juhtkomisjonile 8. aprillil 2022. a raporti¹⁸, milles toodud ettepanekuid arutati aprillist kuni septembrini 2022. a rohepoliitika juhtkomisjonis. Arutelude põhjal esitasid vastutavad ministeeriumid Vabariigi Valitsuse kabinetinõupidamisele ettepanekud esitatud soovitude elluviimise kohta.

Ekspertühm esitas seejuures läbivad soovitusel rohepoliitika elluviimise juhtimiseks, mille hulgas oli esile toodud vajadus koostada rohereformi tegevusplaan, kus on kehtestatud selge vastutus ja ülesanded rohereformi elluviimiseks. Lisaks sellele on tervikliku rohereformi tegevuskava vajalikkuse esile toonud Eesti Tööstajate Keskkliit 2022. a sügisel välja antud manifestis „Aeg on olla ajast ees“¹⁹.

Tegevusplaani sisendid ja ülesehitus

Rohereformi tegevusplaani koostamisel võeti aluseks järgmised sisendid:

- » rohepoliitika eksperdirühma raportis esitatud soovitusel ning ministeeriumite hinnangu põhjal esitatud ettepanekud nende elluviimise kohta;
- » ministeeriumite esile toodud täiendavad tegevused, mis on vajalikud erinevates valdkondades rohereformi eesmärkide saavutamiseks;
- » 19.12.2022 – 13.01.2023 toimunud avaliku konsultatsiooni tulemused.

Sisendite põhjal koostati rohereformi tegevusplaan 2023–2025, mis koosneb kahest osast:

- » rohereformi tegevusplaan, sh eesmärgid, ülesanded ja prioriteedid;
- » detailne tegevuste loetelu.

Tegevusplaanis toodud eesmärgid ja ülesanded tulenevad ÜRO, Euroopa Liidu ja Eesti katusdokumentide ning arengukavade analüüsist, arvestades seejuures rahvusvahelisi parimaid tavasid. Seejuures on eesmärkide ja ülesannete puhul silmas peetud, et rohereformi elluviimisel ei täideta ainult võetud kohustusi, vaid oluline on realiseerida rohereformiga kaasnevad võimalused.

Detailses tegevuste loetelus kajastuvad ülesanded tulenevad ministeeriumite tegevusprogrammidest, kuid lisaks on nimetatud täiendavaid tegevusi, mis vajavad lisamist järgmiste aastate tööplaanidesse. Detailses tegevuste loetelus on esile toodud tegevused, millele on eelarvehendid eraldatud või mis ei vaja lisaraha, ning tegevused, mille elluviimiseks vahendid puuduvad.

15 Kehtivad valdkonna arengukavad. URL: https://valitsus.ee/strateegia-eesi-2035-arengukavad-ja-planeering/arengukavad/kehtivad-arengukavad?view_instance=0¤t_page=1

16 Keskkonnavaldkonna arengukava aastani 2030. URL: <https://envir.ee/kevad>

17 Metsanduse arengukava 2021–2030. URL: <https://envir.ee/MAK2030>

18 Rohepoliitika ekspertrühma raport, 07.04.2022. <https://www.valitsus.ee/media/4870/download>

19 Tööstajate manifest 2022 „Aeg on olla ajast ees“. URL: <https://employers.ee/tooandjate-manifest-2022-aeg-on-olla-ajast-ees/>

Nimistu tegevustest, mille elluviimiseks puuduvad vahendid, on sisendiks riigieelarve läbirääkimiste protsessis.

Komplekssete plaanide tegemisel tuleb aga silmas pidada, et me ei tohi kaotada võimet kiirelt ja paindlikult reageerida ootamatustele ja võimalikele erakorralistele oludele, mis võivad tuleneda nii muutustest meie keskkonnaseisundis, nagu näiteks põua perioodid, kui ka kriisidest, nagu Venemaa algatatud sõda Ukrainas.

Seetõttu on oluline, et rohereformi tegevuste planeerimisel peetakse küll silmas pikaajalisi sihte, kuid konkreetseid tegevusi planeeritakse lühemate perioodide kaupa.

Seega lepatakse rohepoliitika tegevusplaanis kokku olulised nurgakivid pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks, kuid tegevusi ellu viies jälgitakse pidevalt muutuvaid olusid ning kohendatakse nendele vastavalt ka plaane.

Eesseisvad arutelud

Eesti, nagu ka teised Euroopa Liidu ja maailma riigid, planeerib ja viib rohereformi ellu esimest korda. Seetõttu tuleb võtta loomulikuna, et osa lahendamist vajavaid küsimusi on kujunemisjärgus ja me veel ei tea neile vastuseid. Samuti võib rohereformi ellu viies tekkida lisaküsimusi, mida me praegu veel formuleerida ei oska.

Rohereformi tegevusplaani koostamise käigus selgitati esimest korda välja kõiki valdkondi puudutavad rohereformi ülesanded, mis hõlbustasid hetkel teada olevate vastamata küsimuste ja nn hallide alade tuvastamist. Seejuures lepidi detailses tegevusplaanis kokku tegevused, mis aitavad küsimustele vastused leida.

Enamasti eeldavad sellised küsimused eraldiseisvate analüüside tegemist, mille põhjal on järgmise sammuna võimalik kujundada poliitika elluviimiseks vajalikke otsuseid.

Sageli puudutavad vastamata küsimused just selliseid aspekte, mis mõjutavad eelkõige rohereformi kui võimaluse ärakasutamist. Seetõttu on oluline, et need ei jääks muude tegevuste varju ning saaksid tegevuskava elluviimisel sihipäraselt tähelepanu.

Küsimused, millele vajame vastuseid, on näiteks mh järgmised:

- » Milliseid rohetehnoloogiaid on erinevates valdkondades rohereformi elluviimiseks vaja ja mida suudab Eesti ise pakkuda?
- » Milline on Eesti taastuvate ja taastumatute ressursside ja maavarade roll rohereformis?
- » Milline on Eesti bio- ja sinimajanduse roll ja potentsiaal rohereformi eesmärkide saavutamisel?
- » Millised on primaarsed/esmased toorained, tooted ja materjalid, mida saame ringmajanduse kaudu asendada teisese ja taaskasutatava toormega?

Rohereformi eesmärgid

Eesti rohereformi eesmärgid on seatud nii, et täidaksime neid saavutades Euroopa rohelisest kokkulepest²⁰ tulenevaid kohustusi, tagades samal ajal enda majanduse konkurentsivõime ja inimeste heaolu.

Negatiivsete
keskkonnamõjude
vähendamine

Nüüdisaegse ja
kvaliteetse elukeskkonna
kujundamine

Konkurentsivõimelise
ja keskkonnahoidliku
ettevõtluse edendamisele
kaasa aitamine

20 Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärk on muuta Euroopa Liit õiglaseks ja jõukaks, nüüdisaegse, ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonnaks, kus 2050. aastaks ei ole enam kasvuhoonegaaside netoheidet ja kus majanduskasv on ressursikasutusest lahutatud. Lisaks on vaja kaitsta, säilitada ja suurendada ELi looduskapitali ning kaitsta kodanike tervist ja heaolu keskkonnaga seotud ohtude ja mõjude eest. Samas peab see üleminek olema õiglane ja kaasav.

(1) Negatiivsete keskkonnamõjude vähendamine

Kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks, keskkonna saastetaseme vähendamiseks ja liigilise mitmekesisuse hoidmiseks on vaja teha süsteemne muutus valdkondades, mis on seotud energiatootmise ning energiakasutuse vähendamisega, transpordi ja taristu ehituse ning kasutusega, toidu ja põllumajanduse, hoonete ja ruumiplaneerimise, metsanduse, maakasutuse ja põllumajandusega ning ressursside ja materjalide kasutamisega.

Eesmärkide saavutamist mõjutavad järgmised aspektid:

- Elurikkuse seisund on maailmas oluliselt halvenenud ja mitmed ökosüsteemid on kokkuvarisemise äärel.** Viimase 50 aasta jooksul on otsesed ja kaudsed elurikkust muutvad tegurid kiiremini muutunud²¹. Viis kõige olulisemat on nende seas maa- ja merekasutuse muutused, organismide otsene kasutamine, kliimamuutus, saaste ja võõrliigid.
- Kasvuhoonegaaside heite vähendamisel ja sidumise suurendamisel järgmise 10 aasta jooksul on määrav tähtsus pikaajaliste eesmärkide saavutamisel.** Eesti 2021. a kasvuhoonegaaside heitest 52,1% tulenes energiasektorist, 18,8% maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse sektorist, 15,1% transpordisektorist ning 10,2% põllumajandusest²². Seetõttu on nendes neljas sektoris tehtavad muudatused kõige suurema mõjuga. Ainus kasvuhoonegaase siduv sektor rahvusvahelises arvestuses on metsandus ja maakasutus, mistõttu on selle valdkonna meetmed võtmetähtsusega kliimanetraalsuse saavutamisele Eestis. Selleks, et 2030. aastaks seatud eesmärgid oleksid saavutatavad, on vajalik kokku leppida sektoripõhised kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärgid, meetmed ning neile vastav investeeringute kava. Sektoripõhised eesmärgid on vajalik kokku leppida viisil, mis tagab õiguskindluse ka erasektori investeeringute planeerimisel.
- Planeedi keskmine temperatuur on tõusnud hinnanguliselt 1,1 kraadi võrreldes tööstusrevolutsiooni eelse aja tasemega ja selle mõjudega kohanemiseks on vajalik kõikides valdkondades kehtestada meetmed kliimamuutustega kohanemiseks.** Eriti suur tähtsus on mõjudel inimeste tervisele (kõige otsesemalt seotud kuumalainete, tormide ja paduvihmade sagenemisega) ja päästevõimekusele (ulatuslike paduvihmade ja metsatulekahjudega seonduvalt), maakasutusele ja planeerimisele (nt suurenevate sademete hulga toimetulekuks), looduskeskkonnale (nt sademete hulk ja õhutemperatuur mõjutavad elurikkust tervikuna, samuti erinevaid ökosüsteeme) ja biomajandusele (nt põllumajanduses, mõjutades põllumajanduskultuuride saagikust, ja metsanduses metsade koosseisu muutustest ja kahjurite levikust tulenevalt)²³.
- Hoolimata senistest suundumustest moodustas kõikidest varajastest surmadest 2015. aastal endiselt 16% keskkonnasaaste.** Keskkonnasaaste on ohtlik nii inimeste tervisele kui ka elurikkusele, panustades oluliselt praegusesse elurikkuse kaoses²⁴.
- Püsivate muutuste esilekutsumiseks on vajalik teada kõikide planeeritavate investeeringute ja meetmete mõju kasvuhoonegaaside heite vähendamisele ja elurikkuse säilimisele ning neid mõjusid investeeringukavade ja meetmete planeerimisel arvestada.**

Õiglase ülemineku põhimõtteid tuleb läbivalt arvestada rohereformi puudutavate meetmete kujundamisel ja elluviimisel, pidades silmas haavatavaid ühiskonnagruppe ja piirkondi ning enim mõjutatud majandussektoreid üle Eesti.

(2) Nüüdisaegse ja kvaliteetse elukeskkonna kujundamine

Kvaliteetne elukeskkond on üldise heaolu osa ning avalikul ruumil ja hoonetel on selles keskne roll. Elukeskkond on üks meie kultuuri kandjatest. Selle kvaliteet mõjutab iga inimese elukvaliteeti. Peame ühiselt tegutsema selle nimel, et elukeskkond muutuks iga ruumiotsusega keskkonnahoidlikumaks, turvalisemaks ja inspireerivamaks.

Eesmärkide saavutamist mõjutavad järgmised aspektid:

- Elukeskkonna- ja ruumiloo me ei jätaks terviklikku strateegilist planeerimist ja elluviimist. Seda mõjutavad erinevad poliitikavaldkonnad (sh arhitektuuri-, maa-, maastiku-, regionaal-, kultuuri-, ehitus-, sotsiaal- ja keskkonnapoliitika), mille koostöö ja sünergia on aluseks terviklikule poliitika kujundamisele.
- Elukeskkonda on vajalik kohandada vastavalt konkreetsetele oludele nii erinevate omavalitsuste kui ka üksikisikute tasandil.
- Kvaliteetse elukeskkonna kujundamisel on võtmeroll kohalikel omavalitsustel koostöös riigiga.

21 IPBES (2019) Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. URL: <https://ipbes.net/global-assessment>

22 Eesti kasvuhoonegaaside inventuuri aruanne, 2021. URL: <https://envir.ee/media/9350/download>

23 Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030. URL: <https://envir.ee/media/928/download>

24 Euroopa Komisjon, EU Action Plan: 'Towards Zero Pollution for Air, Water and Soil', 2021. URL: <https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/4aff80c1-0d52-419b-a044-2c18f3d68803/details?download=true>

(3) Konkurentsivõimelise ja keskkonnahoidliku ettevõtluse arendamisele kaasa aitamine

Senisest keskkonnahoidlikum ja säästlikum majandusmodel, teisisõnu rohemajanduse edendamisele suunatud areng, põhjustab võimalikult vähe keskkonnariske ja survet loodusvaradele, on vähese kasvuhõõnegaaside heitega, ressursitõhus, ühiskonda kaasav ning selle abil paraneb inimeste heaolu ja sotsiaalne õiglus²⁵. Üleminekuga uuele majandusmodelile hoiame ja edendame oma positsiooni Euroopa Liidu turul.

Eesmärkide saavutamist mõjutavad järgmised aspektid:

1. Investeeringute soodustamiseks on vajalik riigi selge siht, regulatiivne baas ja toetav raamistik.
2. Riik saab eeskuju ning riigivalitsemise kaudu oluliselt mõjutada kestlike lahenduste kasutuselevõttu.
3. Kvaliteetsed ja kättesaadavad andmed on aluseks uute teenuste ja toodete loomisele ning kestlike investeeringute ellukutsumisele.

Nüüdisaegsed väljakutsed vajavad vastavat haridust ja oskusi.

4. Ringmajanduse põhimõtete oskuslik rakendamine erinevates sektorites annab olulise panuse kliimaneutraalsuse saavutamisse ning on määravaks majanduskasvu lahutamisele ressursikasutusest, sh tuleb arvestada, et:
 - » nii taastuvaid kui ka taastumatuid ressursse tuleb kasutada tasakaalukalt, neid maksimaalselt väärindades;
 - » materjalide ringlusel ja alternatiivsete materjalide allikatel on oluline potentsiaal asendada uuele majandusmodelile vajalikke kriitilisi toomaterjale.
5. Arvestades Eesti tugevaid külgi ja globaalseid suundumusi, annab rohe- ja digiüleminek koosmõjuna Eestile olulise konkurentsieelise.
6. Eesti peab olema võimeline pakkuma roheüleminekuks vajalikke rohetehnoloogiaid ka ise.

Rohereformi kolme põhieesmärgi saavutamiseks keskendub tegevuskava kõige vajalikumatele tegevustele kümnes valdkonnas:

1. **Energeetika**
2. **Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine**
3. **Õiglane üleminek**
4. **Ruumiloomes ja hooned**
5. **Elurikkus ja maakasutus**
6. **Transport ja liikuvus**
7. **Kestlik toidusüsteem**
8. **Teadmismahukas ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline rohemajandus**
9. **Ringmajandus ja jäätmed**
10. **Riigivalitsemine**

Need kümme valdkonda panustavad erinevate eesmärkide saavutamisse.

Kümme valdkonda jagunevad omakorda 52 tegevussuunaks, mis on ülevaatlikkuse saamiseks üldistatud sõnastuses toodud joonisel 1.

25 Säästva arengu sõnaseletusi – rohemajandus (2011).

URL: http://www.seit.ee/sass/?word=rohemajandus&ID=1&showing=2&search_word=Otsi&keel=ee&type=hagus

- Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid
- Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond
- Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus

Joonis 1. Rohereformi eesmärgid, sellega seotud valdkonnad ning tegevussuunad

Tegevusplaani elluviimine

Rohereformi tervikliku elluviimise eest vastutab Kliimaministeerium. Lisaks aitab rohereformiga seotud poliitilisi seisukohti kujundada ja sellega seotud valdkonnaülest lahenduste leidmist koordineerida rohepoliitika juhtkomisjon. See valitsuskomisjon kiidab heaks rohereformi tegevusplaani, hindab selle elluviimise tulemusi ja edasisi tegevusi ning teeb ettepanekuid nende rahastamiseks riigieelarvest.

Kliimaministeeriumisse loodava rohereformi üksuse ülesanne on koordineerida ja juhtida valdkonnaülest koostööd rohereformi elluviimiseks vajalike kokkulepete ja võtmetähtsusega otsusteni jõudmiseks ning korraldada ühtset valdkonnaga seotud kommunikatsiooni.

Rohereformi elluviimiseks on Kliimaministeeriumil ja rohepoliitika juhtkomisjonil võimalik ellu kutsuda erinevaid nõuandvaid kogusid, et kaasata erialast- ja ekspertpädevust.

Kliimaministeeriumi rohereformi üksus annab rohepoliitika juhtkomisjonile regulaarset ülevaadet tegevusplaani täitmisest. Tegevusplaani täpne seireprotsess lepitakse kokku tegevusplaani kinnitamise järel.

Eesmärkide mõõdetavus

Rohepoliitika juhtkomisjon hakkab tegevuskavas nimetatud tegevuste elluviimist regulaarselt seirama ning vastavalt lisanduvatele vajadustele ka tegevuskava uuendama.

2022. aasta suvel selgitas Riigikantselei koos Statistikaameti ja valdkondlike ministeeriumitega välja peamised rohepoliitika trendid²⁶. Sama on teinud ka Euroopa Statistikaamet, luues töölaua, mis koondab peamised roheleppega seotud näitajad²⁷.

Lisaks nimetatud trendide jälgimisele ja uuendamisele on täpsemate rohereformi indikaatorite väljatöötamine üks olulisi rohereformi tegevuskava eesmärke. Väljatöötatud mõõdikud aitavad kaasa tegevuste elluviimisele, võimaldades sisukalt hinnata eesmärkide poole liikumist.

Mõõdikute väljatöötamisel võetakse aluseks põhimõte, et need kirjeldavad nii rohereformi keskkonna-, majandus- kui ka sotsiaalseid aspekte.

Tegevusplaani seirekorraldus on kooskõlas riigi muude strateegiliste dokumentide elluviimise seire ning riigieelarve koostamise protsessiga.

Tegevusplaani elluviimise prioriteedid

Tegevusplaani kolme eesmärgi saavutamiseks viiakse ellu tegevusi kümnes valdkonnas ning 52 tegevussuunas. Samal ajal on oluline, et valdkonnaüleselt on Vabariigi Valitsuse tasandil kokku lepitud prioriteetides, mida järgmise kolme aasta jooksul on vajalik ellu viia, selleks et saavutada oluline arenguhüpe rohereformi kõige olulisemates valdkondades ning luua eeldused järgmiste tegevuste edukaks elluviimiseks.

Prioriteetide nimekiri kujunes 19.12.2022 – 13.01.2023 toimunud avaliku konsultatsiooni ning sellele järgnenud poliitiliste arutelude käigus. Avalikul konsultatsioonil andsid tagasisidet 83 organisatsiooni ning ettevõtet, korteriühistut ja üksikisikut. Prioriteetide tähtaegne elluviimine hakkab olema Vabariigi Valitsuse rohepoliitika juhtkomisjoni eritählepanu all.

Prioriteet

Selgitus

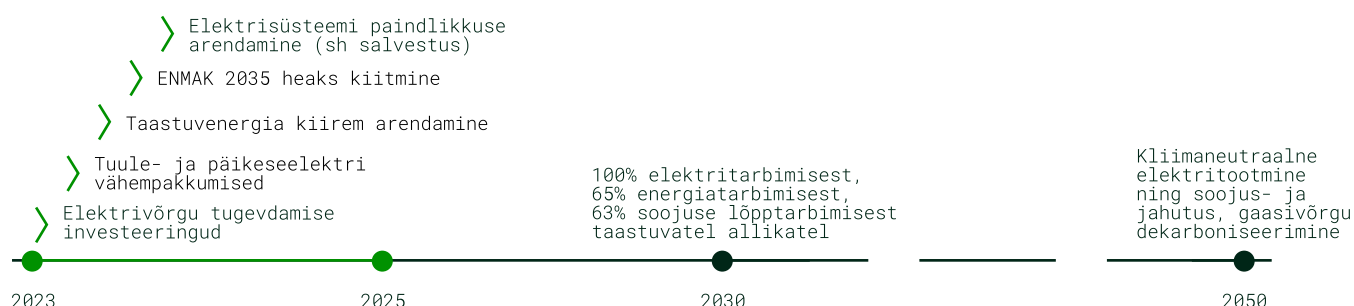
Taastuenergia 100%. Taastuenergia arendamise kiirendamiseks koostatud seadusemuudatuste paketi vastuvõtmine	Vajalik nii negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks kui ka majanduse konkurentsivõime säilitamiseks
Hoonete rekonstrueerimise mahu ja kiiruse suurendamine	Vajalik hoonefondi energiatõhususe suurendamiseks, fossiilkütustest sõltuvuse vähendamiseks, küttele kuluvate väljaminekute ähendamiseks
Kliimaseaduse koostamine ja vastuvõtmine	Vajalik erinevate sektorite kohustuste sätestamiseks, investeerimiskindluse suurendamiseks
2030. a kliimaeesmärkide saavutamiseks vajalike investeeringute kavandamine riigi eelarvestrateegia koostamisel (iga-aastases RES protsessis)	Vajalik kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks tempos, mis vastab seatud eesmärkidele
Ühistranspordi toimimise tõhususe ja kättesaadavuse oluline parandamine	Vajalik transpordisektori heite ning autostumise vähendamiseks
Terviklik ruumiloom e nii strateegilisel kui ka rakendamise tasandil	Vajalik nüüdisaegse ja kvaliteetse elukeskkonna loomiseks
Ettevõtete ja sektorite rohereformi tegevuskavade koostamine avaliku ja erasektori koostöös	Vajalik sektoriteülese koostöö tõhustamiseks, rohereformi kui võimaluse loomiseks, sektorite roheülemineku toetamiseks ja soodustamiseks
Keskkonnahoidlike riigihangete osakaalu suurendamine 25%-ni 2025. aastaks	Vajalik keskkonnahoidlike toodete ja teenuste pakkumise ja arendamise soodustamiseks
Keskkonna- ja kliimaeesmärkidega arvestava maakasutuse ning planeerimise toetamine ning elupaikade taastamine	Vajalik tasakaalu leidmiseks maakasutuse, bioressursside kasutamise, kliimaeesmärkide saavutamise ja elurikkuse kaitsmise vahel
Üleriigilise õiglase ülemineku kava koostamine	Et tagada kõikides sektorites ja kõikides Eesti piirkondades õiglane üleminek

²⁶ Rohereformi trendid | Statistikaamet. URL: <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/kiirstatistika/rohepoorde-trendid>

²⁷ Statistics for the European Green Deal (europa.eu). URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/egd-statistics/>

Tegevusplaani valdkonnad

1. Energeetika

Energeetikasektoris tuleb tagada nii energiajulgeolek (sh varustuskindlus), energia kättesaadavus ja taskukohasus kui ka energeetika keskkonnamõju vähendamine. Seejuures on energeetikal oluline roll majaduse konkurentsivõime säilitamisel.

Käesolev tegevusplaan keskendub tegevustele, mis on vajalikud energeetika keskkonnamõju vähendamiseks.

Terviklik energiaspektori vaade aastani 2035 kujundatakse 2023. a kevade seisuga energiamajanduse arengukava (ENMAK 2035) raames, mh hinnatakse valikutega kaasnevaid mõjusid ning käsitletakse vajalikku juhitavat tootmisvõimsust puudutavaid küsimusi.

Energeetika keskkonnamõju vähendamist toetavad mitmed tegevused nii riigisiselt kui ka ELi tasemel – ENMAK 2035 koostamine ja elluviimine, taastuenergia arendamise kiirendamise audit²⁸ soovitude ja REPowerEU (kava Venemaa fossiilkütustest sõltuvuse kiireks vähendamiseks ja rohureformi hoogustamiseks)²⁹ rakendamine. Olulist rolli mängib ka ELi heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem, mille kasvuhoonegaaside heite vähendamise sihttasel 2030. aastaks tõsteti „Eesmärk 55“ kliima- ja energiapaketi raames³⁰.

Eesti eesmärk on toota 2030. aastaks taastuvatest allikatest elektrit sama palju, kui on riigisisene tarbimine.

See tähendab, et 2030. aastaks on 65% kogu Eestis toodetavast energiast pärit taastuvatest allikatest.

Energiatõhusus

Energiatõhususel on oluline roll nii energeetika kui ka teiste valdkondade eesmärkide saavutamisel. Sektoriti on suurim energiasäästupotentsiaal kodumajapidamistel, millele järgneb transpordisektor³¹. Hooneid ning transpordisektorit puudutavad tegevused kajastuvad vastavates tegevusplaani alapeatükkides.

Elekter

2030. aastal on prognoositav elektrienergia tarbimine praeguste trendide jätkumise korral tasemel 9,4TWh aastas³². Saavutamaks 100%-list taastuvelektri tootmise eesmärki kogutarbimisest on Eesti elektrisüsteemis täiendavalt vaja asendada ~7 TWh fossiilkütustel põhinevat elektrit taastuenergia allikatest toodetavaga. Võttes arvesse, et tuuleenergeetika on riikliku energia- ja kliimakava 2030 (REKK) kohaselt põhiline energiaallikas, et panustada eelneva 2030. aastaks seatud riikliku taastuvelektri eesmärgi saavutamisse, on nimetatud energiaallikal otsustav mõju ka uuele 2030. aasta eesmärgile³³.

Lisaks panustab taastuvelektri tootmismahu eesmärgi saavutamisse päikeseenergia hajatootmine, mille rajamist on mh kohalikel omavalitsustel võimalik erinevate meetmetega soodustada. Seejuures jõustusid mais 2022. a energiamajanduse korralduse seaduse ja elektrituruseaduse muudatused, millega lisati

28 Taastuenergia arendamise kiirendamise audit, 30.09.2022.

URL: <https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/rohepoliitika/taastuenergia-arendamine>

29 REPowerEU – Euroopa Komisjon. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/IP_22_3131

30 „Eesmärk 55” – Euroopa Komisjon.

URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en

31 Energiatalgud. URL: https://energiatalgud.ee/Peaartikkel:_Energiatõhusus?category=710

32 AS Elering varustuskindluse analüüs 2022. URL: https://elering.ee/sites/default/files/2022-12/elering_vka_2022_pages.pdf

33 Taastuenergia arendamise kiirendamise audit, 30.09.2022.

URL: <https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/rohepoliitika/taastuenergia-arendamine>

tuuosalisena energiakogukonnad ning täpsustati seonduvat raamistikku.

Päikesest ja tuulest toodetud elektrienergia kiire kasv toob kaasa juhitava võimsuse osakaalu vähenemise ja tootmise üha suurema kõikumise. Tuleviku elektrisüsteem vajab paindlikkust, et balansseerida tarbimine ja tootmine ning vältida võrkude ebavajalikku üledimensioneerimist. Elektrisüsteemi paindlikkust suurendavad salvestus ja tarbimise juhtimine. Salvestuse ja tarbimise juhtimise turupõhiseks arendamiseks on oluline eemaldada eksisteerivad turutõkked ja võimaldada paindlikkusel osaleda turul tootjatega võrdväärsel tingimustel. Tarbimise juhtimisel ja salvestusel on roll tuleviku elektrisüsteemis nii hulgiturul, kus neil on potentsiaal turuhinda alandada ja ühtlustada, võttes maha hinnatippe, kui ka võrguoperaatorite poolt kasutatuna võrgupiirangute juhtimiseks, vältimaks seeläbi võrgu üledimensioneerimist ja võimaldades võrgu efektiivsemat kasutust.

Elektrivõrk

ASi Elering varustuskindluse aruande 2022 kohaselt on Eestis olemas praegu võrgu suutlikkus liita taastuenergia tootmist mahus, mis tagab Eesti tarbijate elektriga varustamise kliimaneutraalsel moel. Eestis on elektritootjatele olemas ligikaudu 6 GW ulatuses välja ehitatud või ehitamisel olevaid võrguühendusi. Nimetatud võrguühenduste võimsus võimaldab juba lähiajal liita elektrivõrguga 4–5 GW ulatuses taastuenergia põhiseid tootmisvõimsusi, lisaks ligikaudu 2 GW meretuult³⁴.

Soojus ja jahutus

Soojus- ja jahutusmajanduse investeeringute eluiga on kümneid aastaid ning seetõttu on vajalik kindlustada, et järgnevatel kümnendite investeeringud selles valdkonnas on jätkusuutlikud ja toetavad kliimaneutraalsuse saavutamist. Kaugküte, lokaalküte, jahutus, salvestus ja tarbimise juhtimine tuleb omavahel integreerida kliimaneutraalsele majandamisele üleminekul³⁵.

Salvestus

Energiasalvestite kasutuselevõtt Eesti elektrisüsteemis aitab vähendada tarbijate kulutusi elektrienergiale, parandada varustuskindlust ning parandada pikaajaliste hinnariskide maandamisega Eesti elanike toimetuleku võimalusi ja investeerimiskeskkonda. Detsembris 2022 valmis analüüs ja ettepanekud energia salvestusturu käivitamise kohta³⁶, mille kohaselt on aastaks 2030 eeldatavalt paigaldatud salvestusvõimsusi ligi 2 GW.

Energeetikal on väga oluline roll Eesti kliimaeesmärkide saavutamisel, mis võimaldab seejuures luua hajutatud, puhta ning modernse elektrisüsteemi. Selle saavutamiseks on aga oluline, et Eesti energiasüsteemi areng on järgmisel kümnel aastal kindlalt sihistatud ning selle elluviimiseks luuakse vajalikud eeldused.

Energeetikavaldkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

>>> Energeetikavaldkonna ülesanded

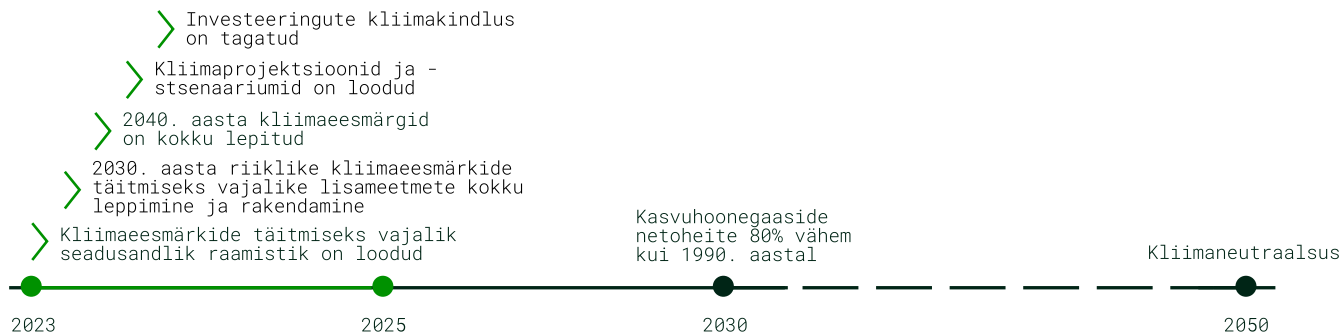
	Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Energiaühenduse edendamine	✓	✓	✓
Elektri põhi- ja jaotusvõrkude suutlikkuse suurendamine		✓	✓
Taastuvelektri tootmine 100% tarbimise mahust 2030. aastaks	✓		✓
Soojuse ja jahutuse üleviimine taastuenergiale	✓		
Taastuenergia salvestusturu käivitamine		✓	✓
Keskkonnahoidlike energiakandjate tootmisvõimekuse ja tarbimise edendamine	✓		✓

34 Elering AS varustuskindluse aruanne 2022. URL: https://elering.ee/sites/default/files/2022-12/elering_vka_2022_pages.pdf

35 Eesti üleminek süsinikuneutraalsele soojus- ning jahutusmajandusele aastaks 2050. Energiatalgud.
URL: <https://energiatalgud.ee/node/8931>

36 Finantsakadeemia OÜ, Analüüs ja ettepanekud energia salvestusturu käivitamise kohta, detsember 2022.
URL: https://energiatalgud.ee/sites/default/files/2023-01/LÖPPARUANNE_SALVESTUS.pdf

2. Kliimapoliitika ja kliimamuutustega kohanemine

Kliimamuutuste leevendamisel on järgnevatel aastatel kõige olulisem leppida kokku ja viia ellu riigi 2030. aastaks seatud kliimaeesmärkide saavutamiseks vajalikud meetmed. See protsess mõjutab oluliselt kõikide teiste valdkondade arengut Eestis ja määrab meie teekonna 2050. aasta kliimaeesmärkide poole.

Kliimapoliitilised eesmärgid vajavad selget seadusandlikku raamistikku, et tagada nii eesmärkide saavutamine kui ka kindlus majandussektorite tuleviku suhtes. Viimane on oluline ka soodsa investeerimiskeskonna loomiseks. Kliimaeesmärkide saavutamise viiside kokkuleppimise juures on oluline lai ühiskondlik kaasamine ja tugi sellele, milliste tegevuste kombinatsioon on Eesti jaoks kõige parem kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ja süsiniku sidumise suurendamiseks. Kliimaeesmärgi käsitlevat seadusandlikku raamistikku saavad täiendada ka sektoripõhised tegevuskavad, mis annavad aimu erinevate sektorite rohereformi teekonnast.

Kliimamuutuste leevendamise eesmärk on kajastatud järgmistes arengudokumentides:

- » Kliimapoliitika põhialused aastani 2050
- » Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030 ja seda muutev keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD 2030 (koostamisel)
- » Energiamaajanduse arengukava aastani 2030 (uuendamisel)
- » Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035
- » Metsanduse arengukava aastani 2030 (koostamisel)
- » Põllumajanduse ja kalanduse arengukava aastani 2030

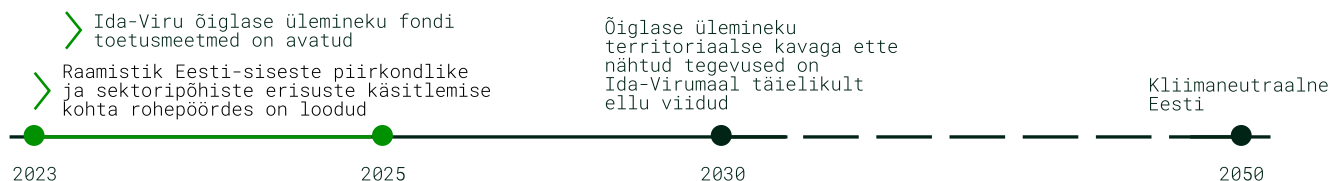
Kliimamuutustega kohanemisega seotud tegevuste planeerimiseks on koostatud eraldi arengukava³⁷, mis integreeritakse koostatava keskkonnavaldkonna arengukava aastani 2030 koosseisu. Kliimamuutuste mõjuga kohanemise puhul on kõige olulisemaks suunaks kohanemisega seotud eesmärkide ja riskide süsteemne lõimimine valdkondlikusse poliitikasse ning kohaliku tasandi strateegilise ja ruumilise planeerimise protsessidesse. See on vajalik, et kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada.

Kliimapoliitika ja kliimamuutustega kohanemise valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

>>> Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise valdkonna ülesanded

	Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Leevendamise 2030. ja 2050. aasta eesmärkide saavutamine	✓	✓	✓
Meetmete rakendamine, et tagada kohanemine kliimamuutusega	✓	✓	

3. Õiglase üleminek

Rohereformiga seotud muudatustega on väga tihedalt seotud õiglase üleminek fossiilsetel maavaradel põhinevalt majanduselt taastuenergiaallikatele tuginevale majandusele. Eestis on kõige enam fossiilsete kütustega seotud piirkond Ida-Virumaa, mille õiglase ülemineku tagamiseks on võimalik kasutada ELi Õiglase Ülemineku Fondi³⁸ vahendeid.

Õiglase ülemineku eesmärk on toetada majandust, tööturgu, inimesi ja keskkonda nendes piirkondades, mida ootavad ees olulised sotsiaal-majanduslikud katsumused Euroopa Liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide ja 2050. aasta kliimaneutraalsuse saavutamise tõttu.

Selle raames on põhjalike arutelude ja kaasamise tulemusel koostatud Ida-Virumaa õiglase ülemineku territoriaalne kava³⁹, mis sisaldab meetmeid, mis on vajalikud piirkonna majanduse mitmekesistamiseks ja elukeskkonna parandamiseks.

Õiglase ülemineku mehhanism koosneb kolmest sambast:

I samm – Õiglase Ülemineku Fond (ÕÜF). Fondi mahuks on Eesti puhul ~340 mln € + tehniline abi.

II samm – õiglase ülemineku skeem InvestEU all. Finantsinstrumendid erasektori jaoks, eelkõige investeeringute tegemiseks jätkusuutlikku taristusse, arendus- ja innovatsioonitegevusse ning digitaliseerimisse; üks eesmärke on ka väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) ligipääs finantseerimisele.

III samm – avaliku sektori laenu- ja toetusskeem. Laen võib moodustada kuni 50% kogu investeeringust, toetuse komponent – 15% laenust.

Fondist toetatavad valdkonnad (lühendatud loetelu):

- » tootlikud investeeringud VKEdesse majanduse mitmekesistamiseks, ajakohastamiseks ja ümberkorraldamiseks;
- » töökohtade loomist toetavad investeeringud (inkubaatorid, nõustamised, jms);
- » investeeringud teadusarendusse ja innovatsiooni;
- » töötajate ja töötajate oskuste täiendamine ja ümberõpe, abi töö leidmisel, aktiivne kaasatus;
- » teatud tegevused hariduse ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas;
- » investeeringud digitaliseerimisse, taastuenergiasse, energiatõhususse, ringmajandusse, saastunud alade puhastamisse ja taaskasutusse võtmiseks.

³⁸ Õiglase Ülemineku Fondi ülevaade Rahandusministeeriumi veebilehel (viide loodud 05.12.2022).

URL: <https://www.fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/regionaalareng-ja-poliitika/ida-virumaa>

³⁹ Õiglase ülemineku territoriaalne kava. URL: <https://pilv.rtk.ee/s/eSpt2Tzmqs39B2k>

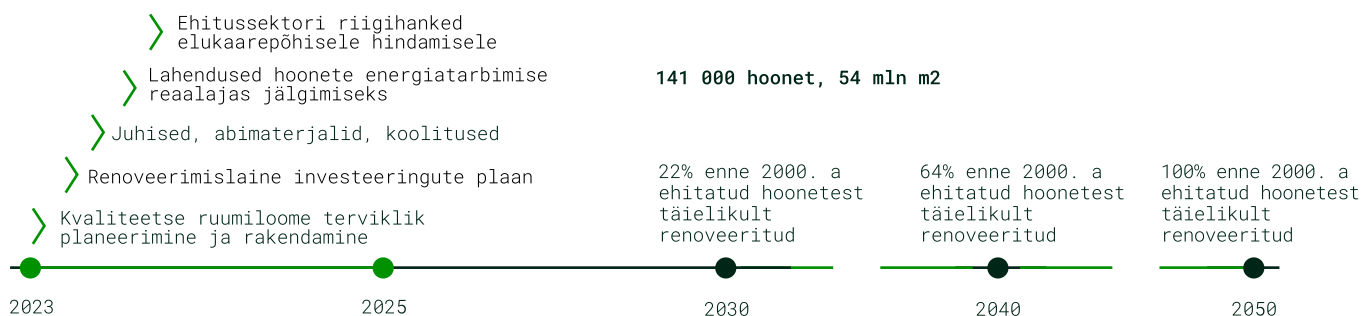
Järgnevatel aastatel tuleb Ida-Virumaa õiglase ülemineku territoriaalset kava edukalt rakendada. Sellega paralleelselt on oluline määrata kindlaks kliimaneutraalsele majandusmodelile üleminekust tulenevad mõjud ning käsitleda nende leevendusmehhanisme ka ülejäänud valdkondade ja piirkondade kontekstis üle Eesti. Oluline on luua selleks riiklik juhtimisraamistik ja seejärel hinnata, millised sektorid ja piirkonnad vajavad õiglase ülemineku jaoks riigi tuge.

Õiglase ülemineku valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

>>> Õiglase ülemineku valdkonna ülesanded

	Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Ida-Virumaa õiglase ülemineku kava rakendamine majanduse ja tööjõu konteksti	✓		✓
Ida-Virumaa õiglase ülemineku kava rakendamine keskkonna ja sotsiaalse kaasatuse kontekstis	✓	✓	✓
Eesti-siseste piirkondlike ja sektoripõhiste erisuste käsitlemine rohereformis	✓	✓	✓

4. Ruumiloom ja hooned

Kvaliteetne ruumiloom vajab erinevate poliitikavaldkondade, sh arhitektuuri-, kinnisvara-, ehitus-, planeerimis- ja maakasutuspoliitika koosloomelist kujundamist ning rakendamist. Ühtne poliitikakujundus aitab kaasa kestliku elu- ja looduskeskkonna kujundamisele (sh liikuvuse ja maakasutuse planeerimisel), arvestades seejuures rahvastiku- ja kliimaprognoosidega.

Läbimõeldumate ruumiotsuste eelduseks on omakorda ruumilise arengu eesmärkide, planeeringute, asjakohaste õigusaktide ja arengukavade ning ruumiliste planeeringute, investeeringute ja erinevate meetmete parem seostamine.

Terviklik poliitikakujundus ja rakendamine on oluline lisaks riigi tasandile ka kohalike omavalitsuste tasandil. Kohalikele omavalitsustele on tagatud regulatiivsed võimalused suunata ruumilist arengut kestlikkuse põhimõtteid arvestavalt, kuid samas on vajalik neid põhimõtteid tõhusamalt rakendada ning suurendada kohalike omavalitsuste vahelist planeerimisalast koostööd. Hea ruumilise planeerimisega on võimalik toetada mitmete rohereformi eesmärkide saavutamist, eriti neid, mis on seotud transpordisektori keskkonnamõjuga ning liikuvusega, kuid ka paremini ja kohalikule kogukonnale tähenduslikumalt rakendada olemasolevat, sealhulgas kasutusesta seisvat hoonefondi.

Lisaks sellele on ruumiplaneerimises oluline kestlikele lahendustele suunitletult käsitleda paljude piirkondade elanikkonna pikaajalist kahanemist ja tõmbekeskuste valglinnastumist. Mõlemad probleemid vajavad lahendamist, sest on oluline, et ruumiloom lähtuks kestliku arengu ja kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetest⁴⁰.

Elukeskkonna tervikliku ja valdkonnaülese käsitluse loomiseks on vajalik selle ühtne strateegiline planeerimine. Valitsus kiitis 2020. aastal heaks hoonete rekonstrueerimise pikaajalise strateegia, mille peamine eesmärk on renoveerida kogu Eestis 2050. aastaks terviklikult enne 2000. aastat ehitatud hooned. Hoonete terviklik rekonstrueerimine suurendab energiatõhusust ja pikendab eluiga, tõstab väärtust kinnisvaraturul ning toob kaasa paranenud sisekliima. Lisaks sellele aitab hoonete võimalikult kiire renoveerimine kaasa imporditavast kütusest energiasõltumatuse saavutamisele, kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisele ning olemasoleva elukeskkonna moderniseerimisele. Arvestades kliimamuutuste mõju suurenemist, tuleb hoonete renoveerimisel arvestada ka kliimamuutustega kohanemiseks vajalikke aspekte.

Strateegia peamine eesmärk on hoonefond 2050. aastaks terviklikult rekonstrueerida energiatõhususe klassi C, selle saavutamiseks tuleks järgnevatel aastakümnetel rekonstrueerida 100 000 üksikelamut, 14 000 korterelamut ja 27 000 mitteeluhoonet. 2030. aastaks oleks strateegias esitatud jaotuse alusel vaja rekonstrueerida 22%, 2040. aastaks 64% ja 2050. aastaks 100% rekonstrueerimata hoonete pindalast⁴¹.

Eesmärgi elluviimiseks on vajalik leida erinevaid katteallikaid, neid kombineerida ning rakendada jätkuvalt valdkondlikku teadus- ja arendustegevust ning nii nõustamis- kui ka laenu-, käendus- ja toetusmeetmeid, et ergutada vajalikku.

⁴⁰ Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted. URL: <https://www.kul.ee/media/60/download>

⁴¹ Hoonete rekonstrueerimise pikaajaline strateegia. URL: <https://www.mkkm.ee/media/155/download>

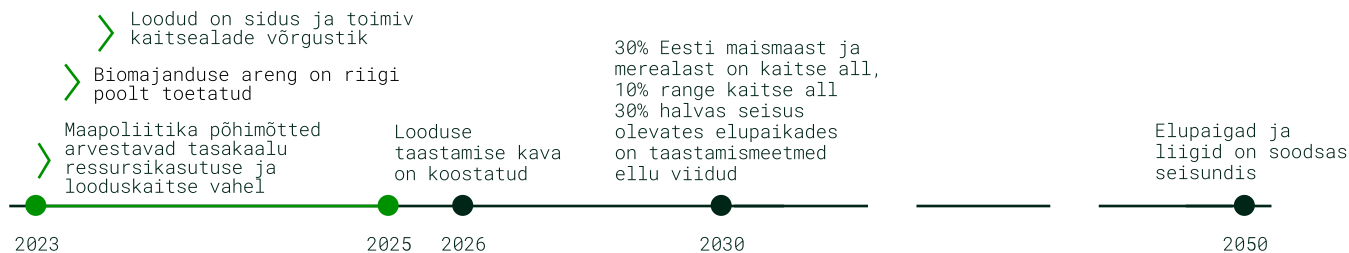
Seejuures on endiselt oluline arvestada elanikkonna paiknemist erinevates maakondades ning turutõrgetest tulenevalt toetusi diferentseerida.

Hoogustuvat renoveerimislainet ja sellest tulenevat kvalifitseeritud tööjõu vajadust tuleb arvestada ka vastavates õppekavades ning tööturule suunatud programmides.

Ruumiloomes ja hoonete valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

>>> Ruumiloomes ja hoonete valdkonna ülesanded		Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Kestliku arengu põhimõtetest lähtuv ruumiloomes		✓	✓	
Elukaarepõhise lähenemise juurutamine ehitussektoris			✓	✓
Hoonete energiatõhusaks rekonstrueerimine		✓	✓	✓
Ehituse valdkonna digitaliseerimine		✓	✓	✓

5. Elurikkus ja maakasutus

Elurikkus ja maakasutus on omavahel väga tihedas seoses ning on oluline, et maakasutuse juures peame silmas kliima- ja keskkonnanäesmärkide saavutamist. Seetõttu on suurim proovikivi järgnevatel aastatel tasakaalu leidmine maakasutuse, bioressursside kasutamise, kliimaeesmärkide saavutamise ja elurikkuse kaitsmise vahel. Kliimaeesmärkide saavutamist kavandades ei tohi seada ohtu elurikkuse eesmärkide saavutamist ja ilma kliimaeesmärke saavutamata pole võimalik kaitsta elurikkust⁴².

2022. aastal oli Eesti maismaast kaitse all 20,5%. Sellest hoolimata on mitmete oluliste elurikkusega seotud näitajate olukord murettekitav. ELi loodusdirektiivi liikide ja elupaikade seisund on meil parem kui Euroopa Liidus keskmiselt, kuid direktiivi elupaikadest ja liikidest on Eestis soodsas seisundis vaid natuke üle poole (56%)⁴³. Trende vaadates on soodsa kaitsestaatusel elupaikade ja liikide osakaal Eestis kokkuvõttes veidi suurenenud, kuid enamik soo-, metsa- ja poollooduslikest rohumaaelupaikadest on endiselt ebasoodsa kaitsestaatusel – see tähendab, et kaitsestaatus ei vasta nende vajadustele⁴⁴.

Murettekitav on ka see, et kasvuhoonegaaside inventuuri järgi on Eesti maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse sektor (LULUCF) muutunud viimastel aastatel kasvuhoonegaaside heitjaks. Kui 2010. aastal sidus see sektor ligikaudu 4,8 mln t CO₂ ekv, siis 2021. aastal oli selle sektori heide ligikaudu 2,9 mln t CO₂ ekv. Selle on tinginud meie metsade olem, kasvava metsa tagavara vähenemine, raadamise suurenemine, suurenenud raieaht viimasel kümnendil, kuivendatud turvasmuldade heide jmt. Ajalooliselt toimunud metsamaa pindala ja tagavara kasv on peatunud.

Nii elurikkusega kui ka maakasutusega seotud peamised teemad on kajastatud 2022. a novembri seisuga koostamisel olevates keskkonnavaldkonna arengukavas 2030⁴⁵ ja metsanduse arengukavas 2021–2030⁴⁶. Nende arengukavade koostamisel on oluline võtta arvesse Euroopa Liidu rohelistes kokkuleppes nimetatud eesmärgi

Elurikkuse ja maakasutuse valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

>>> Elurikkuse ja maakasutuse valdkonna ülesanded	Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Keskkonna- ja kliimaeesmärkidega arvestava maakasutuse ja planeerimise toetamine ning elupaikade taastamine	✓	✓	
Maakasutussektori süsiniku sidumine	✓		✓
Elurikkuse ja põllumajanduse kontekstis väärtusliku maa metsastamise vältimine	✓		
Muldade hea seisundi kaitse ja selle taastamine	✓		✓

⁴² Elurikkuse ja kliimamuutuse tööühma raport (IPBES-IPCC 2021).

URL: https://www.ipbes.net/sites/default/files/2021-06/20210609_workshop_report_embargo_3pm_CEST_10_june_0.pdf

⁴³ Eesti looduskaitse olukorra ülevaade (2016.–2020. a) (Keskkonnaagentuur, 2020).

URL: <https://keskkonnaagentuur.ee/uudised/ilmus-pohjalik-ulevaade-estee-looduskaitse-hetkeseisust>

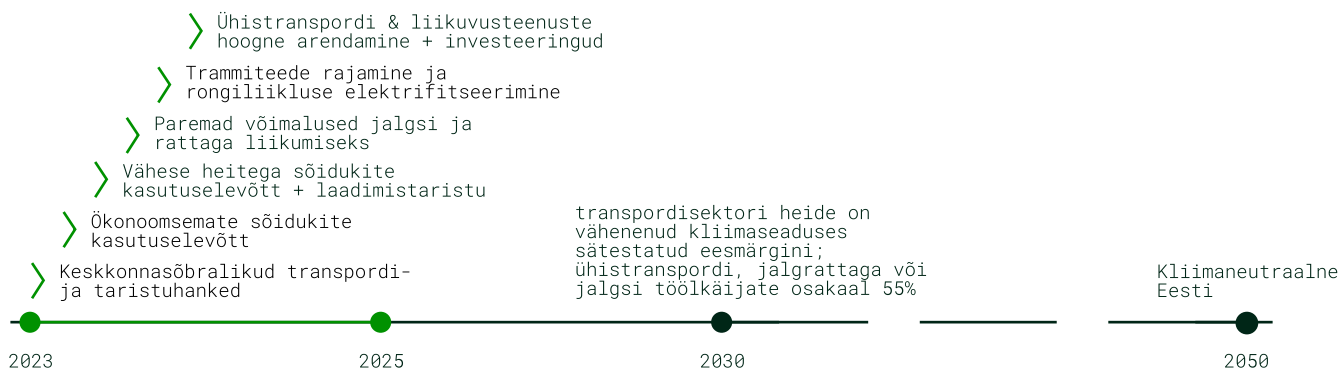
⁴⁴ Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine 2022. aastal – Eesti (Euroopa Komisjon, 2022).

URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022SC0255&from=EN>

⁴⁵ Koostatav keskkonnavaldkonna arengukava aastani 2030. URL: <https://envir.ee/kevad>

⁴⁶ Koostatav metsanduse arengukava 2021–2030. URL: <https://envir.ee/MAK2030>

6. Transport ja liikuvus

Transpordisektorist tulenev kasvuhoonegaaside heide moodustab 15% Eesti kasvuhoonegaaside koguheitest, olles energeetikasektori järel teine kõige rohkem emiteeriv sektor. Seejuures tuleneb 96% selle valdkonna heitest maanteetranspordist⁴⁷.

2021. a lõpus Vabariigi Valitsuse kinnitatud transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035 peamine fookus on transpordivahendite ja -süsteemi keskkonnajalajälje vähendamisel, et aidata kaasa kliimaeesmärkide saavutamisele 2050. aastaks⁴⁸.

Selleks on oluline arendada liikuvusteenuseid sihiga tuua ühistranspordi kasutamine inimestele lähemale ja muuta selle kasutamine mugavamaks, kiiremaks ja ligipääsetavamaks parema korralduse, planeerimise ja digitaliseerimisega. Samuti on vajalik pöörata rohkem tähelepanu jalgrattaga ja jalgsi liikumisele, et paremate liikumisvõimaluste kaudu kasvatada ühistranspordiga, jalgrattaga või jalgsi tööl käijate osakaalu.

Rohereformi vaates on üks olulisim eesmärk autostumise vähendamine, millele aitavad kaasa nii ühistranspordi arendamine kui ka sellise tänavakeskkonna loomine, kus on ohutu jalgrattaga liigelda ning jalgsi liikuda. Kohalike omavalitsuste koostöös tuleb leida ning kasutusele võtta parimad ja kasutajamugavamad lahendused ühistranspordi parimaks toimimiseks.

On oluline, et transpordisektoris ning teedehitusse suunatavate investeeringute puhul võetaks autostumise vähendamise ning ühistranspordi arendamise eesmärgi arvesse.

Keskkonnahoidlike transpordikütuste kasutuselevõtt, transpordisektori elektrifitseerimine ning ökonoomsemate sõidukite kasutuselevõtt on samuti suunad, millele tuleb kuni 2030. aastani keskenduda⁴⁹. 2022. aastal lisandus Eesti registrisse 1243 elektriautot, mida on 53,8% rohkem kui 2021. aastal, ning lähiaastatel on seejuures oodata elektrisõidukite osakaalu suurenemist. Samal ajal on siiski oluline, et ka sisepõlemismootoriga autode ostmise puhul suunatakse inimesi valima ökonoomsemaid autosid.

Elektriautode kasutuselevõtt aitab kaasa laadimisinfrastruktuuri areng, inimeste teadlikkuse kasv ning vedelkütuste suhteliselt kõrge hinnatase. Eesti elektritarbimise stsenaariumite uuringus leiti, et transpordisektori elektrifitseerimine moodustab orienteeruvalt poole kogu elektritarbimise kasvust. Kuid leiti ka, et seniste tehtud uuringute ja kasutusstatistika järgi on äärmiselt ebatõenäoline, et kõik elektriautod laevad samal ajal, mistõttu ei ole elektrisõidukite arvu kasv elektrisüsteemile väga akuutne probleem.

Lisaks, mida levinumaks saavad targa laadimise tehnoloogiad, seda rohkem jaotub elektri tarbimine nädalapäevade ja päeva tundide vahel ühtlasemalt. Peale selle aitab elektrisõidukite kasutusele võtmine elektrisüsteemi jaoks suurendada tarbimise paindlikkust, elektrienergia salvestamist ning tulevikuperspektiivis elektrienergia võrku tagasi müümist⁵⁰.

Eesti turul on arvestatav hulk elektriautode laadimistaristu rajamise ja opereerimisega tegelevaid ettevõtteid ning turg on praegu valdavalt isereguleeruv. Seejuures nähakse laadimistaristu rajamise ja arendamise riigipoolses toetamises pigem ohtu ning turgu moonutavat ja investeeringuid negatiivselt mõjutavat tegurit. Seda eeskätt laadimistaristu arendamisel ärikinnisvara juures ja linnalistes piirkondades. Lahendused tuleb leida korterelamute (v.a uusarendused) juurde laadimistaristu rajamise ergutamiseks, sh pidades silmas korteriühistute eripära⁵¹.

47 Eesti kasvuhoonegaaside inventuur 1990–2021. URL: <https://envir.ee/media/9350/download>

48 Transpordi arengukava. URL: <https://www.mkm.ee/transport-ja-liikuvus/transpordi-tulevik>

49 Elektrivõrguga ning keskkonnahoidlike kütustega seotud ülesanded ja tegevused on kajastatud energeetika valdkonna peatükis.

50 Elering AS varustuskindluse aruanne 2022. URL: https://elering.ee/sites/default/files/2022-12/elering_vka_2022_pages.pdf

51 Vähese heitega sõidukite kasutuselevõtu edendamise meetme kujundamine. PWC 2021. URL: <https://envir.ee/media/1426/download>

Transpordi ja liikuvuse arengukavas on kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärgid küll seatud, kuid arvestades 2023. a märtsi seisuga läbirääkimiste lõpufaasis oleva Euroopa Liidu kliimapaketi „Eesmärk 55“⁵² sihte, vajab arengukava edaspidi sellest tulenevat ülevaatus. Samas on arengukava sihid ja tegevused ka uute sihttasemetega poole liikumisel valdavalt jätkuvalt asjakohased.

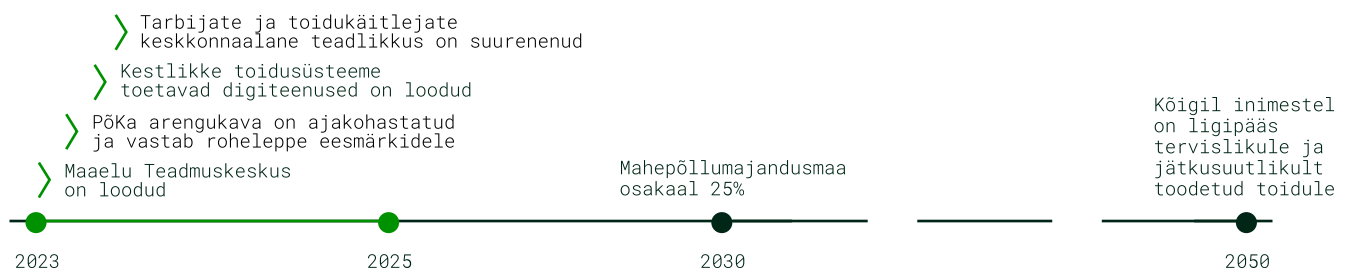
Transpordile kohalduvate eesmärkide uuendamisel Euroopa Liidu tasemel on vajalik kokku leppida sektorivaheline eesmärkide jaotus Eesti siseselt.

Transpordi ja liikuvuse valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

Transpordi ja liikuvuse valdkonna ülesanded

	Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Keskkonnahoidliku ühistranspordi edendamine	✓	✓	
Ohutu ja rohereformi toetava tänavakeskkonna kujundamine	✓	✓	
Keskkonnahoidliku liikuvuse soodustamine ja vastava taristu edendamine	✓	✓	✓
Energiatõhusa ja vähese heitega sõidukipargi kujundamine	✓	✓	✓
Innovatiivse ja keskkonnahoidliku mere- ja lennutranspordi arendamine	✓		✓

7. Kestlik toidusüsteem

Kestliku toidusüsteemi arendamisel on lähiaastatel kõige olulisem toidujulgeoleku tagamine viisil, mis vähendab samal ajal põllumajanduse kasvuhoonegaaside (KHG) heidet ja keskkonnamõju, et panustada nii 2030. aasta kliimaeesmärkide saavutamisse kui ka EL talustaldrikule strateegia⁵³ eesmärkidesse. Täna on toidujulgeoleku- ja keskkonnavalukorras oluline võtta arvesse nii majanduslikku, keskkonna kui sotsiaalset mõõdet ning tagada meie toiduga varustatuse kindlus ja toidutootmise elujõulisus ka pikaajalises plaanis.

Põllumajandustoodangu kasvuga on kaasnenud KHG heite kasv. Vahemikus 2010–2021 kasvas Eesti põllumajandussektori KHG heide ligikaudu 18%. Viimasel kolmel aastal on sektori KHG heide küll suures osas stabiilne püsinud, kuid 2021. aastal moodustas see siiski ligikaudu 10% kogu Eesti KHG heitest.

Teiseks oluliseks arengusuunaks on ELi taimekaitsevahendite kasutuse eesmärkide saavutamine. Aastatel 2000–2020 kahekordistus Eestis mineraalväetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine. Kuigi see jäi vaatamata keskkonnavahendite kasvu intensiivsusest oluliselt alla ELi keskmisele, on trend vales suunas.

Põllumajanduse negatiivse keskkonnamõju ohjamiseks, positiivse mõju ja kliimamuutusega kohanemise võime suurendamiseks on vajalik laialdasemalt kasutada piirkondlikke olusid ja tootmise struktuuri arvestavaid keskkonnavahendlikke tootmisviise, sh taastava põllumajanduse, agroökoloogia, mahepõllumajanduse ja süsinikupõllunduse kontseptsioone, ning tagada kasvatatavate põllukultuuride ja nende sortide, loomaliikide ja tõugude ning põllumajandusmaastike mitmekesisus. Võttes arvesse põllumajandussektori piiratud võimalusi kasvuhoonegaaside heidet oluliselt vähendada ning taimekaitsevahenditele kehtima hakkavaid piiranguid, on oluline töötada välja keskkonnavahendlikud alternatiivid, mille puhul tuleb silmas pidada, et see on oluliselt pikemaajalisem protsess kui tegevuskava ajaline vaade.

Kestliku toidusüsteemi loomisel on väga olulised ka toidutarbimisega seotud suundumused. Oluline on vähendada tarbitava toidu keskkonnamõju, vähendades suurema keskkonnamõjuga loomsete toodete tarbimist ja suurendades mahetoodete osakaalu. Keskmise eestlane tarbib 2–3 korda rohkem liha, kui Tervise Arengu Instituut soovib⁵⁴. Seega on taimse toidu osakaalu suurendamine ka tervise seisukohast vajalik muutus. Samuti on oluline vähendada toidu raiskamist. Eestis tekib kokku ligikaudu 167 000 tonni toidujäätmeid aastas. Jagatuna inimese peale võib öelda, et kogu tarneahelas tekib Eestis elaniku kohta 127 kg toidujäätmeid aastas. Toidujäätmetest poole (50%) ehk ligikaudu 84 000 tonni aastas moodustab toidukadu ehk inimtoiduna raisku läinud toit⁵⁵.

53 EL strateegia talustaldrikule, Euroopa Komisjon 2020.

URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0381&from=EN>

54 Eesti rahvastiku toitumise uuring, 2014. URL: https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas__05Uuringud__09RTU/

55 Toidujäätmete ja toidukao teke Eesti toidutarneahelas. Uuringu lõpparuanne. 2021 Stockholm Environment Institute, Eesti Maaülikool. URL: <https://envir.ee/media/1164/download>

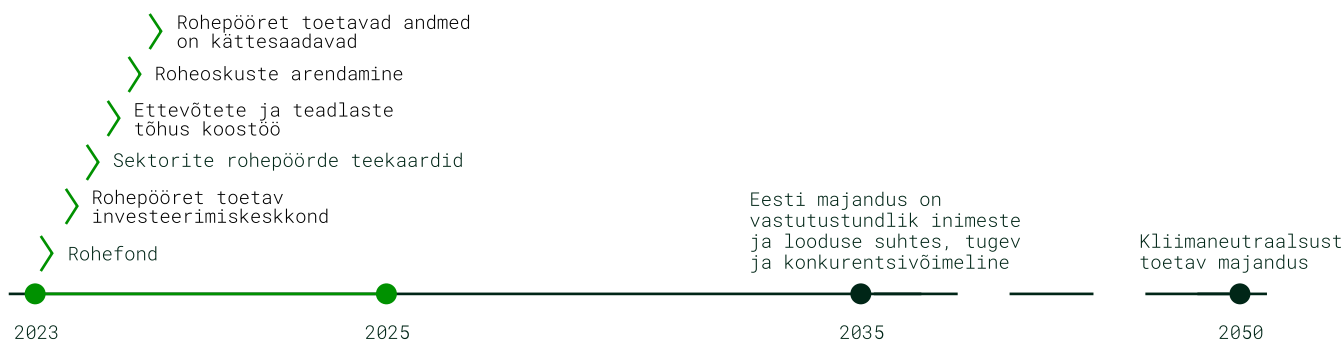
Kestliku toidutootmisega seotud tegevusi ja suundi kajastatakse peamiselt põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavas aastani 2030, mis tuleb lähiaastatel Euroopa Liidu rohelse kokkuleppe eesmärkidega kooskõlla viia.

Kestliku toidusüsteemi valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

>>> Kestliku toidusüsteemi valdkonna ülesanded

	Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Põllumajanduse keskkonnamõju vähendamine	✓		
Antimikroobikumide kasutamise vähendamine ning loomatervise ja -heaolu parandamine	✓		✓
Põllumajandus- ja toidusektori digiülemineku toetamine	✓		✓
Toiduainetööstuse ja põllumajandustootjate investeeringute toetamine	✓		✓
Tarbijate ja toidukäitlejate teadlikkuse suurendamine	✓	✓	✓

8. Teadmismahukas ja konkurentsivõimeline rohemajandus

Rohemajanduse valdkonnas tuleb keskenduda Eesti majanduse pikaajalise konkurentsivõime tagamisele kliima- ja keskkonnanäesmärkide ning nendest tulenevate muutuste kontekstis. See on Eesti ettevõtlussektorile oluline proovikivi, kuid annab samas hea võimaluse uute ärimudelite loomiseks. Kestlik ärimudel on konkurentsieelis. Samas pole muutused lihtsad, kui puudub vajalik tehnoloogia, piisav nõudlus või õigete oskustega inimesed⁵⁶.

Nii riigid kui ka ettevõtted otsivad viise, kuidas rohereformi enda eduks tööle panna. Ka Eesti ettevõtetel on võimalik rohereformi suundumusi ära kasutades kasvatada oma konkurentsivõimet. Juhul kui aga meie sektorid ja ettevõtted reageerivad rohereformi võimalustele liialt aeglaselt, võivad nad rohereformist tulenevalt pigem kaotada. Vajalik on rohereformi elluviimist toetada vajaliku seadusandliku ja toetava raamistikuga.

Rohereformi võimaluste ära kasutamiseks on ettevõtetel vaja riigilt asjakohast informatsiooni eesiseivate muutuste kohta, mis võimaldaks kujundada enda tegevuskava keskkonnahoidlikuma ettevõtluse poole liikumiseks, ning investeerimiskindlust tagavat keskkonda. Riik vajab omakorda ettevõtetelt ja sektoritelt informatsiooni, millist tuge ja soodustavaid tingimusi ettevõtted sellel teekonnal vajavad. Avaliku ja erasektori koostöös kujundatud nn rohemajanduse tegevuskavade kaudu on mh võimalik kujundada paremaid positsioone rahvusvahelisteks läbirääkimisteks, arendada rahvusvahelist tehnoloogia- ja teaduskoostööd ning teadlikult rohereform Eesti kasuks tööle panna.

Oluline on pöörata tähelepanu, et ettevõtetele oleks kättesaadav vajalik informatsioon, juhendid ning võimaluse korral digitaalsed lahendused, mis toetaks võimalikult tõhusat kestlikku aruandlust. Seeläbi on ühelt poolt võimalik toetada ettevõtetele rakenduvate kohustuste täitmist, kuid teiselt poolt toetab see ka ettevõtete endi keskkonnateadlikkuse tõusu.

Järgnevatel aastatel on oluline keskenduda roheinvesteeringute elluviimise ergutamisele, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni seostamisele rohepoliitika eesmärkidega, teadlaste ja ettevõtete vahelise koostöö arendamisele ning rohetehnoloogiate arendamise võime edendamisele. Sealjuures on oluline, et kõrg- ja kutseharidus vastaks senisest enam muutuvatele vajadustele tööjõuturul, et suurendada töötajate konkurentsivõimet ja aidata kaasa kohanemisele ettevõtlussektori vajadustega töötajate oskuste suhtes.

Teadmismahuka ja konkurentsivõimelise rohemajandusega seotud tegevusi kajastatakse olulisel määral teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas 2021–2035, millest tulenevad fookusvaldkondade teekaardid arvestavad Euroopa Liidu rohelise kokkuleppe eesmärkidega. 2023. a kevade seisuga on koostamisel ka riigi ringbiomajanduse teekaart⁵⁷, mis saab aluseks piirkondlike ringbiomajanduse teekaartide koostamisele, mis lähtuvad kohalikest bioressurssidest, kogukondade ja omavalitsuste vajadustest ja võimalustest ning sõnastavad tegevused uudseteks kohalikeks algatusteks ja koostöövormideks, võimendades piirkondliku biomajanduse lisandväärtuse kasvu ja jätkusuutlikkust.

⁵⁶ Tööandjate manifest 2022 „Aeg on olla ajast ees”. URL: <https://employers.ee/tooandjate-manifest-2022-aeg-on-olla-ajast-ees/>

⁵⁷ Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi veebileht

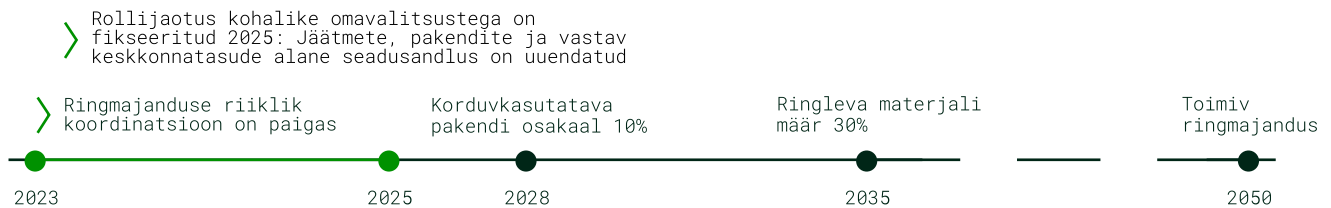
URL: <https://www.agri.ee/maaelu-pollumajandus-toiduturg/maaelu-maaettevotlus-maakasutus/ringbiomajandus>

Bioressursside väärimist kajastatakse olulisel määral põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavas aastani 2030, mis tuleb samuti lähiaastatel Euroopa Liidu roheline kokkuleppe eesmärkidega kooskõlla viia. Lisaks on kohalike ressursside väärimine ka üks TAIE viiest fookusvaldkonnast.

Teadmismahuka ja konkurentsivõimelise rohemajanduse valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

 Rohemajanduse valdkonna ülesanded		Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
TAI tegevuse sidumine rohereformi prioriteetidega ning teadusasutuste ja ettevõtete koostöö arendamine				✓
	Rohereformi vajadustele vastav haridus ja oskused			✓
	Ettevõtete toetamine rohereformi elluviimisel	✓	✓	✓
	Kohapeal arendatud rohetehnoloogiate edendamine			✓
	Roheinvesteeringuid toetava raamistiku loomine			✓
Rohereformi elluviimiseks vajalike ressurssidega kindlustatus ja võimalikud perspektiivid varustuskindluse tagamiseks	Koostöövõimaluste loomine Eesti ettevõtetele ja tegevuste skaleerimine			✓
				✓
	Kõrge potentsiaaliga biomajanduse arendamine			✓

9. Ringmajandus ja jäätmed

Järgmistel kümnenditel on oluline minna suuresti linearselt majandusmodelilt üle ringmajandusele. Eesti ringmajanduse valge raamat⁵⁸ sõnastab ülemineku visiooni järgnevalt: „Eestis on toimiv ringse tootmise ja tarbimise süsteem ning oleme nutikas ringmajandust eest vedav riik”. Peamine proovikivi selle visiooni saavutamisel on tagada järgnevatel aastatel ringmajanduse põhimõtete integreerimine kõikidesse asjakohastes poliitikavaldkondadesse ja tegevustesse. Ringmajandus vajab valdkonnaülest käsitlemist ning riigi ja kohalike omavalitsuste eeskuju, et ettevõtted ja elanikud seda laialdasemalt kasutusele võtaksid.

Oluline on keskenduda Eesti majanduse ressursitootlikkuse suurendamisele ning uute, sh innovaatiliste ringsete toodete ja ärimudelite toetamisele. Selles on tähtis roll nii riigil, ettevõtetel kui ka teadusasutustel. Oluline on ka jätkuv jäätmehierarhia rakendamine energeetikas ja majanduses, et tagada ressursside väärindamine nii majanduse kui ka keskkonna jaoks kõrgeimal tasemel.

Jäätmete valdkonna peamiseks ülesanneteks on vähendada senist suurt jäätmeteket elaniku kohta ja suurendada madalat ringlussevõtu taset. On suur oht, et Eesti ei suuda saavutada 2025. ja 2030. aasta olmejäätmete ringlussevõtu eesmärgi. See tähendab, et jäätmete valdkond vajab kiirelt uut lähenemist, mis aitaks kaasa hoiakute ja tegutsemise muutusele ning sedakaudu (viiks meid õigele kursile ja tagaks) eesmärkide saavutamisele.

Riigi jäätmekava 2022–2028⁵⁹ sõnastab selleks kolm strateegilist eesmärki:

- » kestlik ja teadlik tootmine ja tarbimine ning jäätmetekke vältimine ja korduskasutuse edendamine;
- » ohutu materjaliringluse suurendamine;
- » jäätmekäitlusest tulenevate mõjudega arvestamine ning nende vähendamine nii inim- kui ka looduskeskkonnale tervikuna.

Nii ringmajanduse kui ka jäätmete valdkond on kajastatud 2023. a märtsi seisuga koostamisel olevas keskkonnavaldkonna arengukavas 2030. Selle arengukava koostamisel arvestatakse ka vastavate Euroopa Liidu roheline kokkuleppe eesmärkidega.

Ringmajanduse ja jäätmete valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

Ringmajanduse ja jäätmete valdkonna ülesanded		Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Ringmajanduse riikliku koordinatsiooni edendamine		✓		✓
Ringsete lahenduste kasutuselevõtu arendamine ettevõtetes		✓		✓
Uute ja innovaatiliste ringsete ärimudelite toetamine		✓		✓
Jäätmekäitluse korraldamine vastavalt ELi tasemel seatud eesmärkidele		✓	✓	✓

⁵⁸ Ringmajanduse valge raamat, Keskkonnaministeerium 2022.

URL: https://ringmajandus.envir.ee/sites/default/files/2023-02/Ringmajanduse_valge_raamat.pdf

⁵⁹ Riigi jäätmekava 2022–2028 eelnõu. URL: <https://www.envir.ee/media/9346/download>

10. Riigivalitsemine

Rohepoliitika eesmärkidest tulenevalt seisavad ka riigid uute ülesannete ees. Eesmärkide saavutamiseks on vajalik läbi mõelda nii see, kuidas keskkonnahoidlikult riigi- ja avalikus sektoris tegutseda, kui ka see, kuidas luua roheüleminekuks sobivaid tingimusi nii era- kui ka kolmandale sektorile.

Näiteks on oluline, et riik suurendaks väärtuspõhiste riigihangete kaudu nõudlust nende toodete ja teenuste järele, mis toetavad rohereformi eesmärgi. Samuti tuleb riigil olla eeskujuks enda toimimise keskkonnamõju sihipärasel vähendamisel, selle mõju regulaarsel jälgimisel ning kavade koostamisel ja elluviimisel selle vähendamiseks.

Kohalikel omavalitsustel on väga oluline roll rohereformi elluviimisel ja sellele kaasa aitamisel. Seejuures on oluline, et rohereform ei ole eraldi uus KOV ülesanne või tegevusvaldkond. KOV rohepoliitika on valdkonna- ja ülesandeülene ning rohereformi eesmärgid ja põhimõtted tuleb lõimida KOV tegevusse läbivalt. KOV roll rohereformis seisneb vastutuse võtmises kohaliku arengu eest, kujundades seda kestlikult ja keskkonda hoidvalt⁶⁰. Seejuures on oluline, et KOVidel oleks piisav tugi rohereformist lähtuvate tegevuste elluviimiseks, sh nii koostöö ja nõustamise kui ka järjepidevate toetusmeetmete kaudu.

Riigivalitsemise valdkonna ülesannetena on esile toodud nn kriitilised mõjutegurid, mis aitavad kaasa rohepoliitika eesmärkide läbivalt kõikidesse valdkondadesse lisamisele.

Riigivalitsemise valdkonna ülesanded seostatuna rohereformi eesmärkidega:

>>> Riigivalitsemise valdkonna ülesanded	Vähem negatiivseid keskkonnamõjusid	Nüüdisaegne ja kvaliteetne elukeskkond	Keskkonnahoidlik ja konkurentsivõimeline ettevõtlus
Avaliku sektori keskkonna- ja kasvuhoonegaaside jalajälje vähendamine	✓	✓	
Väärtus- ja koostööpõhiste riigihangete osakaalu suurendamine	✓		✓
Riigi hoonestatud kinnisvara arendamine ja haldamine rohereformi eesmärkidest lähtuvalt	✓	✓	
Riigi eelarve-, finants- ja maksupoliitika kooskõla rohereformi eesmärkidega	✓	✓	✓
Kohalike omavalitsuste tegevuste panustamine rohereformi eesmärkide saavutamisse	✓	✓	✓
Keskkonnateadlike otsuste vastuvõtmist toetavate andmete kättesaadavuse tagamine avaandmetena ning masintöödeldavalt			✓
Rohe- ja digilahenduste suurema ühisosa loomine	✓	✓	✓
Riigi IKT-sektori kestlikkuse suurendamine	✓		
Eesti positiivse rohepoliitilise kuvandi ja tõsiseltvõetavuse arendamine rahvusvahelises suhtluses			✓
Rohepoliitika elluviimise korraldamise ja kommunikatsiooni järjepidevus ning mõõdetavus	✓	✓	✓

⁶⁰ Kohalike omavalitsuste roll rohereformi elluviimisel. Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus, 2022.
URL: <https://www.digar.ee/id/nlib-digar:702975>

2023

